

3. Зазыкин В. Г. Психологическая реальность конфликтов / В. Г. Зазыкин, Ю. В. Оболонский. – М. : Психотерапия, 2013. – С. 78–121.
4. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – К. : [б. в.], 1997. – С. 36–49.
5. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик. – М. : [б. и.], 1987. – С. 46–61, 101–105.
6. Кан-Калик В. А. Основы профессионально-педагогического общения. – Грозный : [б. и.], 1979. – С. 61.
7. Козич І. В. Виховання толерантності – основа формування конфліктологічної компетентності майбутнього викладача вищої школи / І. В. Козич // Проблеми сучасної педагогічної освіти : [зб. ст.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2005. – Вип. 8, ч. 1. – С. 179–185. – (Сер. : Педагогіка і психологія).
8. Кушнірук Т. Д. Подолання конфліктності серед педагогів. Соціально-педагогічний аспект / Т. Д. Кушнірук // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 9. – С. 38–43.
9. Лукашенко А. О. Педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності вчителя / А. О. Лукашенко // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. – Х. : ХДПУ, 2003. – Вип. 24. – С. 79–87.
10. Ложкін Г. В. Технології розв'язання конфліктів у педагогічній взаємодії / Г. В. Ложкін, М. О. Коць та ін. – Київ ; Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2000. – С. 31, 34.
11. Мольц М. Я. Я – это Я, или Как стать счастливым : пер з англ. / М. Я. Мольц. – СПб. : [б. и.], 1992. – С. 24–41.
12. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М. : [б. и.], 1989. – С. 56–64.
13. Основы педагогического мастерства / под ред. И. А. Зязюна. – М. : [б. и.], 1989. – С. 150, 152–154.
14. Словник-довідник термінів з конфліктології. – Київ ; Чернівці : [б. в.], 1995. – С. 67.
15. Ханин Ю. Л. К вопросу об оценке коммуникативности личности / Ю. Л. Ханин // Общение как предмет теоретического и прикладного исследования. – Л. : [б. и.], 1972. – С. 172.
16. Хасан Б. И. Конфликтные конструкции в педагогической работе и индивидуальный прогресс ученика / Б. И. Хасан // Инновационный учитель – инновационная экономика : материалы I конф. – Хабаровск : [б. и.], 2010. – С. 34–65.
17. Юсупов И. М. Психология взаимопонимания / И. М. Юсупов. – Казань : [б. и.], 1997. – С. 15–25, 81–84.

Левкович Алёна. Конфликтологическая компетентность будущего учителя начальной школы: теоретический анализ. Проблема формирования конфликтологической компетентности как составной части профессионально-педагогической компетентности современного учителя является актуальной и требует немедленного теоретико-методического решения. В статье раскрыта сущность понятия *конфликтологическая компетентность* личности, ее особенности формирования в учителя начальной школы; составляющие конфликтологической компетентности будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: конфликтная компетентность; конфликтологическая компетентность; профессионально-педагогическая компетентность; коммуникативность личности; конфликтологическая компетентность будущего учителя начальной школы.

Levkovich Alina. Conflictological Competence of Primary School Teachers: a Theoretical Analysis. The problem of forming competence as a part of professional pedagogical competence of modern teacher is urgent and immediate needs of its theoretical and methodological solutions. The aim of the article is a theoretical analysis of conflict competence elementary school teacher. The article reveals the essence of the concept of personality conflict competence, it features the formation of an elementary school teacher; components of conflict competence of primary school teachers.

Key words: conflict competence of the conflict competence, professional pedagogical competence, communicative personality of the conflict competence of a primary school teacher.

Стаття надійшла до редколегії
14.01.2015 р.

УДК373.3.015.311

Світлана Смолюк

Розвиток творчих здібностей у процесі міжособистісної взаємодії учнів початкової школи

На підставі аналізу результатів досліджень проблеми розвитку творчих здібностей стаття розкриває основні компоненти методики розвитку творчих здібностей школярів. Тут велике значення має творче мислення,

© Смолюк С., 2015

уява, інтуїція, часом неусвідомлені компоненти розумової активності, потреба учнів у самореалізації творчості; особливу роль відіграють міжособистісні стосунки учнів, їх взаємодія, коли учні підтримують один одного, допомагають розкрити творчість кожного, реалізувати творчий потенціал, задатки, своє натхнення в діяльності, створюючи належні можливості. У статті представлено зміст тренінгових занять із покращення міжособистісних стосунків, зниження агресивності, стабілізації самооцінки, розвитку творчості.

Ключові слова: творчі здібності, творчість, творча активність, міжособистісна взаємодія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розбудовні процеси, які відбуваються сьогодні у світі, гостро поставили перед педагогами проблему диференціації навчально-виховного процесу для раннього виявлення та розвитку творчих здібностей. Саме в цьому педагоги справедливо вбачають нові можливості максимального розвитку дітей із різним рівнем здібностей. Якщо звернутися до творчої спадщини видатного вітчизняного педагога В. О. Сухомлинського, то не можна не побачити, що проблему розвитку творчих здібностей дітей давно і плідно розробляють у вітчизняній педагогіці. Саме Сухомлинському належить думка, що предметом особливої уваги кожного педколективу повинна бути «...спеціальна спрямованість виховання: розвиток обдаровань, виховання розуму, творчих здібностей учнів які стануть у майбутньому вченими, мислителями, художниками» [1, с. 44–46].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз досліджень проблеми розвитку творчих здібностей дає можливість визначити основні компоненти методики розвитку творчих здібностей школярів [5, с. 78].

По-перше, це розвиток дискретної роботи мозку дитини, здатності зосереджувати думку на одному об'єкті, миттєво переключати її на інший. Парадокс цього методу – в тому, що чим більше перед дитиною незрозумілого, чим більше вражає, дивує її, тим розумнішою стає маленька людина.

По-друге – це творча праця дитини, коли вона створює щось сама й може при цьому бачити результати своєї праці. Чим більше входить рука дитини у взаємодію з природою, із суспільною працею, тим більше спостережливості, допитливості, пильності, уваги, здатності досліджувати з'являється в діяльності дитини.

По-третє, створення такої атмосфери в дитячому колективі, щоб кожна дитина відчула гордість від того, що вона в чомусь досягла визначних успіхів. У таких умовах пробуджується так звана «енергія думки».

По-четверте, це потреба відкрити в кожній дитині її найсильнішу сторону. «Знайти золоту жилку» й добитися, щоб дитина досягла успіхів у тій справі, яка найбільш розкриває її природні задатки.

По-п'яте, це створення таких умов, за яких у дитини щодня був би час для заняття улюбленою працею.

Велике значення для розвитку творчих здібностей мають соціальні контакти, у які вступає дитина із самого початку життя. Саме батьки та батьківська педагогіка мають величезний вплив на розвиток дитячої особистості, на формування її власної «Я – концепції», тобто системи уявлень про себе на основі якої вона взаємодіє з іншими людьми.

Під час виховання людської особистості навколо неї діє багато різноманітних сил, які так чи інакше впливають на її розвиток, у тому числі й на розвиток творчих здібностей: сім'я, вулиця, друзі, засоби масової інформації, школа.

Мета статті – дослідити особливості розвитку творчих здібностей у молодших школярів під час міжособистісної взаємодії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вивчення особливостей творчих здібностей у молодших школярів показали вплив міжособистісної взаємодії на їх розвиток. Відомо, що вже в молодшому шкільному віці учні можуть виявляти такі елементи творчого мислення, як оригінальність, гнучкість, швидкість знаходження нових варіантів вирішення задачі тощо [7, с. 18–20].

Такі обдаровані, творчі учні мають досить високий інтелектуальний рівень розвитку, але часто не мають досить високого соціального статусу у взаєминах з однолітками, з іншими учнями взаємини майже відсутні й не розвиваються. Як показали дослідження Я. Л. Коломінського, А. А. Реан, Л. Д. Симановського, на розвиток кожної особистості школяра впливають міжособистісні стосунки, які своєю чергою впливають на розвиток не тільки особистісних якостей, а й творчого мислення учнів, їх творчої діяльності, творчих здібностей. На підставі результатів досліджень було висунуто концепцію розвитку творчості, обдарованості особистості як загальної психологічної передумови

розвитку творчого потенціалу особистості. Відповідно до цієї концепції виділено такі компоненти творчості дитини: оригінальність рішень задач, гнучкість мислення, уміння знаходити оптимальні способи діяльності, швидкість прояву мовленнєво-розумових процесів, успішність виконання діяльності [4, с. 10–12].

Є помилкова думка, що творчі діти не потребують допомоги дорослих, не відчувають потреби в особливій увазі й керівництві. Але насправді такі діти найбільш чутливі до оцінки їхньої діяльності, поведінки й мислення, вони більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини та зв'язки. Творча дитина схильна до критичного ставлення не тільки до себе, а й до навколишнього світу. Тому педагоги, які працюють із такими дітьми, мають бути досить терпимі до критики взагалі й себе зокрема. Талановиті діти часто сприймають невербальні сигнали як прояв неприйняття себе з боку людей. Унаслідок цього складається враження непосидючої дитини, яка постійно відволікається і на все реагує. Для них немає стандартних вимог (усе, як у всіх), їм складно бути конформістами, особливо якщо чинні норми і правила йдуть врозріз із їх інтересами і видаються безглуздими. Для творчої дитини твердження, що так прийнято всім і завжди, не є аргументом.

Здібні діти досить вимогливі до себе, часто ставлять перед собою цілі, яких не можна досягти в даний момент, що призводить до емоційного розладу й дестабілізації поведінки [5, с. 73]. Такі діти нерідко з недостатньою терпимістю ставляться до однолітків, що стоять нижче їх в аспекті розвитку здібностей. Ці й інші особливості таких учнів впливають на їхній соціальний статус, коли вони займають позицію «несхвалюваних». Зрозуміло, потрібно домагатися зміни такої позиції, і, насамперед, це пов'язано з підготовкою самих педагогів [6; 7].

Одна з головних умов розвитку творчих здібностей учнів – створення творчої атмосфери в класі, тобто такої обстановки, яка благотворно впливає на появу нових, оригінальних ідей. Початком створення творчої атмосфери є розвиток почуття психологічного захисту дітей: до думок, які висловлюють учнями, потрібно ставитися з повагою. Дитина має впевнитися у власних силах продукувати оригінальні та правильні ідеї. Без такої впевненості дитяча думка завжди буде скутою, а отже, втрачатиме оригінальність [3, с. 2–3].

Творчість у школярів – діяльність, пов'язана зі створенням чогось нового, оригінального, унікального. Тут велике значення має творче мислення, уява, інтуїція, часом неусвідомлені компоненти розумової активності, потреба учнів у самореалізації творчості, особливу роль відіграють міжособистісні стосунки учнів, їх взаємодія, коли учні підтримують один одного, допомагають розкрити творчість кожного, реалізувати творчий потенціал, задатки, своє натхнення в діяльності, створюючи належні можливості.

У дослідженні розвитку творчих здібностей молодших школярів під час міжособистісної взаємодії ми використовували комплекс стандартизованих психодіагностичних методик: «тест творчого мислення», «творчі здібності», «соціометрія» для визначення соціометричного статусу учнів, співвідношення його з творчими здібностями школярів. Проаналізувавши отримані результати, виявлено, що високий рівень оригінальності творчого мислення в молодших школярів виявили 28 %, середній – 48 %, низький – 24 %; розробленість ідеї чи нестандартне розв'язання проблеми в різних навчальних ситуаціях виявили 28 % учнів, частково реалізували 24 %; так, швидкість і гнучкість творчого мислення високого рівня виявили 32 %, 52 % – середнього і 20 % низького рівня, тобто це ті учні, які не встигають швидко виконати творче завдання за запропонованими тестами. Отож, за всіма показниками творчого мислення переважає середній рівень, низький рівень виявився найменш виражений. Усе це засвідчує про достатню розвиненість розумових процесів у молодших школярів, і вони можуть самостійно компонувати частини в нове розв'язання проблеми в навчальній діяльності.

Проаналізувавши результати з визначення соціометричного статусу молодших школярів і співвідношення його з творчими здібностями особистості, виявлено, що учні з високим рівнем творчих здібностей мають здебільшого середній коефіцієнт соціального статусу (наприклад, від 0,3 до 0,5); у той час як учні середнього рівня творчих здібностей виявляють коефіцієнт соціального статусу (від 0,4 до 0,7); учні з низьким рівнем творчих здібностей також виявляють низький коефіцієнт соціального статусу (від 0,2 до 0,5).

Отож, виявлено, що учні з високим рівнем творчих здібностей мають переважно середній коефіцієнт соціометричного статусу. Тому потрібно формувати в учнів і творчі здібності, і проводити роботу з підвищення соціометричного статусу обдарованих, творчих дітей.

Для розвитку цих якостей особистості ми провели психокорекційну роботу, яка складалася з низки тренінгових занять із покращення міжособистісних стосунків, зниженню агресивності, стабілізації самооцінки, розвитку творчості. Це заняття такого типу: психологічні КВК, які потребували досить високого інтелектуального рівня, адже діти працювали в командах. Творчі обдаровані діти отримували високі соціометричні статуси в цих командах, вони намагалися виграти й зайняти високі рейтингові місця серед команд класу. Завдання, які давали командам, – це розв’язання інтелектуальних задач зі збірника [2, с. 12], вирішення анаграм, знаходження початку чи кінцівки ряду слів, тести Равена, Айзенка «Проверьте свои способности» тощо.

Проведення низки тренінгових занять із підвищення творчих здібностей учнів, а також їх соціометричного статусу в колективі учнів також сприяло отриманню позитивних результатів.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, покращення міжособистісних стосунків, міжособистісної взаємодії підвищує соціометричний статус творчих обдарованих учнів, з іншого боку – підвищує творчий потенціал кожної особистості, сприяє виявленню інтелектуальних резервів розумової діяльності молодших школярів, підвищує рівень благополуччя взаємин, високий рівень комфортності в школярів сприяє розвитку творчого мислення, вміння нестандартно розв’язувати нові завдання, знаходити щось нове, незвичайне, самостійно komponувати незнайоме в знайоме для розв’язання нової проблеми, завдяки чому підвищується якість творчого мислення школярів, їх оригінальність, швидкість, гнучкість тощо. Водночас подальшого дослідження потребує з’ясування особливостей розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку під час міжособистісної взаємодії в сім’ї.

Джерела та література

1. Бабенко О. Розвиток творчих здібностей учнів // Дивослово. – 2001. – № 11. – С. 44–46.
2. Зак А. З. Развитие интеллектуальных способностей у детей 6–7 лет / А. З. Зак. – М. : Новая шк., 1996. – 288 с.
3. Мартинюк Л. Становлення творчої особистості молодшого школяра // Учитель року. – 2002. – № 5. – С. 2–3.
4. Момот Л. Творчий розвиток учнів у процесі навчання / Л. Момот, Л. Шелестова // Шлях освіти. – 2002. – № 3. – С. 10–12.
5. Одаренные дети : пер. с англ. / под общ. ред. Г. В. Бурменской, В. М. Слущкого. – М. : Прогресс, 1991. – 383 с.
6. Побірченко Н. Василь Сухомлинський: формування дитячої особистості засобами художньої літератури // Освітні технології. – 2004. – № 2. – С. 5–12.
7. Уфімцева С. Формуємо творчу особистість // Директор школи. – 2005. – № 48 (384). – С. 18–20.

Смолюк Светлана. Развитие творческих способностей в процессе межличностного взаимодействия учащихся начальной школы. На основании анализа результатов исследований проблемы развития творческих способностей статья раскрывает основные компоненты методики развития творческих способностей школьников. Здесь большое значение имеет творческое мышление, воображение, интуиция, иногда неосознанные компоненты умственной активности, потребность учащихся в самореализации творчества; особую роль играют межличностные отношения учащихся, их взаимодействие, когда ученики поддерживают друг друга, помогают раскрыть творчество каждого, реализовать творческий потенциал, задатки, свое вдохновение в деятельности, создавая соответствующие условия. В статье представлено содержание тренинговых занятий по улучшению межличностных отношений и взаимоотношений, снижению агрессивности, стабилизации самооценки, развитию творчества.

Ключевые слова: творческие способности, творчество, творческая активность, межличностное взаимодействие.

Smolyuk Svetlana. The Development of Creative Abilities in the Process of Interpersonal Interaction of Pupils in Primary School. The article is about the main components of the methodology development of creative abilities of pupils on the basis of the results of studies on the development of creative abilities. It claims the main value of creative thinking, imagination, intuition, the needs of students in the self-realization of creation, interpersonal interaction of pupils, when they support each other, help to realize creative potential, abilities, inspiration in activity in appropriate conditions. The article represents the content of training lessons to improve interpersonal relationships, to reduce aggression, self-stabilization, development of creativity.

Key words: creative abilities, creativity, creative activity, interpersonal interaction.

Стаття надійшла до редколегії
05.02.2015 р.